

Učitel matematiky

Jindřich Bečvář

Václav Hlavatý, český matematik

Učitel matematiky, Vol. (1992), No. 4, 22–23

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/152133>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1992

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

připraví koncepci pedagogické činnosti školy a bude ji autoritativně prosazovat v učitelském sboru, budou školy, jejichž ředitel bude příslušnou koncepcí od počátku vytvářet společně s celým kolektivem ve vzájemné diskusi. Celkově je třeba konstatovat, že naši nadcházející reformu už nenadekretuje žádné ministerstvo ani ji předem nezpracuje žádný výzkumný ústav. Buďto vznikne a uskuteční se ve školách nebo nebude. Druhou věcí jsou podmínky pro její úspěšnost. Klíčovou podmínkou však bude učitel, který bude mít zájem o změnu své práce a bude pro ni připraven.

VELKÉ POSTAVY NAŠÍ MATEMATIKY

Václav Hlavatý, český matematik
(J.Bečvář, Praha)

Dne 28.10.1991 udělil prezident republiky Václav Havel řád T.G.Masaryka III.třídy in memoriam českému matematikovi Václavu Hlavatému.

Václav Hlavatý se narodil 27.ledna 1894 v Lounech. Po ukončení lounské reálky (1913) studoval na české vysoké škole technické v Praze. Jeho vysokoškolská studia přerušila první světová válka. V červnu 1915 narukoval, část války prožil v zákopech na italské frontě, byl zajat, domů se vrátil až roku 1919. Po ukončení studií působil od roku 1919 jako profesor matematiky a deskriptivní geometrie na gymnáziu ve Slovenské ulici v Praze, na reálce v Lounech a od roku 1923 na reálce v Praze na Vyšehradě. Mezitím získal roku 1920 vysvědčení o učitelské způsobilosti a o rok později doktorát na filosofické fakultě UK. Již na reálce v Lounech začal publikovat své vědecké práce. Ve školním roce 1923/24 studoval v Holandsku u J.A.Schoutena (1883-1971), který se zabýval zejména vektorovým počtem, tenzorovou analýzou, tenzorovou diferenciální geometrií a teorií relativity.

Roku 1925 se Václav Hlavatý habilitoval na Univerzitě Karlově. Ve školním roce 1927/28 byl v Itálii a Francii, pro tuto cestu získal podporu z Rockefellerovy nadace. V té době již přednášel na mnoha významných univerzitách a publikoval ve světových matematických časopisech. Roku 1931 byl jmenován mimořádným a o pět let řádným profesorem pro filozofii matematiky a geometrii. Kromě přednášek z geometrie, deskriptivní geometrie a filozofie matematiky vedl i filozofický seminář a matematický proseminář. Ve školním roce 1937/38 strávil jeden rok na přednáškovém pobytu v Princetonu v USA, kde tehdy pracovali Albert Einstein (1879-1955), Hermann Weyl (1885-1955), Oswald Veblen (1880-1960) a další významní matematici a fyzici.

Za války byl Václav Hlavatý v nucené izolaci. Po válce se začal podílet na obnově pedagogické i vědecké práce vysokých škol. Vstoupil i do politiky - roku 1947 byl poslancem národně socialistické strany, ve své činnosti se zaměřil na školskou a kulturní problematiku. Opět publikoval a přednášel. Roku 1946 byl dva měsíce v USA, o dva roky později dva měsíce na Sorbonně. Koncem roku 1948 odjel i s rodinou na přednáškový pobyt v USA. Zůstal v exilu, neboť jeho žádost o prodloužení pobytu nebyla vyřízena. Pracoval na matematickém institutu v Bloomingtonu (India-

na University). Přednášel na řadě světových univerzit (přednášková cesta kolem světa), vychoval mnoho žáků. Byl prezidentem Československé společnosti pro vědy a umění v USA.

Václav Hlavatý napsal 158 vědeckých prací z diferenciální a algebraické geometrie a z obecné teorie relativity, učebnice a monografie. Jeho nejdůležitější výsledky (z let 1953-54) se týkají Einsteinovy jednotné teorie pole. Hlavatého geometrické práce podávají matematický aparát pro fyzikální problematiku Einsteinových výsledků. U příležitosti 70.narozenin Václava Hlavatého byl vydán sborník "Perspectives in Geometry and Relativity. Essays in Honor of Václav Hlavatý", do kterého přispělo 47 významných světových matematiků a fyziků. U nás známe Hlavatého knížky "Úvod do neeuklidovské geometrie" (Praha 1926,1949), "Diferenciální geometrie křivek a ploch a tenzorový počet" (Praha 1937,německy 1939), "Diferenciální přímková geometrie" (Praha 1941,německy 1945), "Projektivní geometrie" (Praha 1944-45). Václav Hlavatý zemřel 11.ledna 1969 v Bloomingtonu v USA.

Václav Hlavatý studoval před první světovou válkou i hudební estetiku. Výborně hrál na housle, býval členem lounského kvarteta a hrával i divadlo. Sportoval, měl smysl pro humor.

O Václavu Hlavatém byly u nás publikovány z pochopitelných důvodů jenom tři články (viz 1,2,3). Informace o jeho působení v USA v letech 1948-68 jsou velmi kusé. Na podrobnější informace o životě Václava Hlavatého i na seriózní rozbor a hodnocení jeho díla si budeme muset ještě nějakou dobu počkat.

Literatura:

(1) Lůžek,Bořivoj: Václav Hlavatý, Czech Mathematician, Dialog 67, orgán SKNV, Ústí nad Labem,č.1, s.36-37

(2) Nožička,František: Profesor Václav Hlavatý, český matematik světového jména, Časopis pro pěstování matematiky 94(1969),s.374-380

(3) Městková,Ludmila: Za profesorem dr.Václavem Hlavatým, Matematika ve škole 19, 1968/69, č.8, s.447

Alespoň jedna historka z učitelského působení V.Hlavatého na UK: Profesor Hlavatý se vrátil z přednášek v USA a po návratu jsme pana profesora při příchodu na přednášku pozdravili obvyklým povstáním. Prof.Hlavatý na to reagoval: "Jsme přece jen lépe vychovaní. Když jsem v Americe přišel do posluchárny, měli pánové nohy na stolech a ráčili je dát dolů, až když si chtěli něco zaplat." V příští přednášce jsme "přivítali" prof.Hlavatého s nohama na stolech. Prof.Hlavatý ani okem nemrkl, postavil se k tabuli a začal přednášet - anglicky.
(J.Mikulčák)